

FAGLIG VIDEREFØRING AV MUSEUMSREFORMEN - seminar 22.06.09 -

Takk for invitasjonen! Jeg synes at det er kjempeflott at museene har fått anledning til å komme med direkte innspill til museumsmeldinga.

Innledning

Det er som kjent **kulturminneår** i år. Under den off. åpninga i Trondheim, fikk vi høre en engasjert ordfører som var opptatt av at *levende kulturminner ikke måtte havne på museum...* Det var flere museumsfolk enn meg som reagerte på utsagnet. Vi har tydeligvis fortsatt en viktig jobb å gjøre i forhold til museenes omdømme.

Museumsforbundet gjennomførte forøvrig en omdømmeundersøkelse for snart to år siden¹ og jeg må innrømme at jeg faktisk blei en smule overrasket over at hele 59% av respondentene sier at *"norske museer er spennende og 61% sier at norske museer tilbud attraktive utstillinger (side 14)"*. I følge Kaizen som gjennomførte undersøkelsen, er dette høye tall i forhold til andre omdømmeundersøkelser.

Jeg skal være den første til å slå fast at mange norske museer har absolutt **forbedringspotensiale** både når det gjelder utstillinger, formidling og annet faglig arbeid. Samtidig vil jeg hevde at de beste norske museene holder **høyt europeisk nivå**. De seinere åra har for eksempel flere norske museer blitt nominert til **EMYA**, **Svalbard Museum** fikk Europarådets pris i fjor og fikk **Jærmuseet** den europeiske Michelettiprisen i år.

Museumsforbundet er svært godt fornøyd med at Statsbudsjettet for inneværende år (St.prp.nr.1 (2008-2009)) legger såpass stor vekt på den faglige videreføringa av museumsreformen². Dette er også i tråd med Museumsforbundet synspunkter som bl.a. ble spilt inn i møte med statssekretær Halvard Ingebrigtsen i fjor.³

Museumslandskapet – en statusrapport

ABM-meldinga blei behandla i Stortinget i desember 2000. I 2001 var det rundt 280 museer som - direkte eller indirekte via fylkeskommunene - fikk støtte over Kulturdepartementet. Det er grunn til å anta antallet i løpet av året vil bli redusert til ca. 80.

Kulturdepartementet har et godt grunnlag for å lage en statusbeskrivelse av museumslandskapet I tillegg til museenes egne rapporteringer, ABM-utviklings landsomfattende tilstandsundersøkelse av museenes samlinger, det statistiske materialet som fins i Museumsstatistikken, behandlinga av Stortingsmeldinga om Den kulturelle skolesekken⁴ m.m., har også Museumsforbundet utarbeidet enkelte rapporter, som vi mener kan bidra til å utfylle bildet av museumslandskapet⁵

Jeg trur at det er stor grad av samstemmighet mellom KKD, ABM-utvikling og Museumsforbundet når det gjelder virkelighetsbeskrivelsen av dagens museumslandskap. Jeg vil derfor i denne innledninga konsentrere meg om **museenes samfunnsoppdrag og den faglige- og organisatoriske videreføringa av museumsreformen**. Vi forventer at dette blir en sentral del av stortingsmeldinga, og vi registrerer med tilfredshet at også kulturkomiteen i Stortinget er opptatt av det samme.⁶

Museenes samfunnsoppdrag og samfunnsrolle

Ei viktig side ved museenes samfunnsoppdrag er å *samle inn-, ta vare på- og å formidle* viktige deler av kultur- og naturarven. Ofte blir det snakket om *de tre f'ene*: **Forske, forvalte og formidle**. Vi registrerer at kulturministeren i et intervju har tilføyet en fjerde f; nemlig å **fornye**. Vi mener at museenes virksomhet er viktig for demokratiet og dets utvikling, og dette begrunner og legitimerer museenes virksomhet. Det er derfor naturlig å se museenes rolle som kunnskapsprodusenter, og deres samfunnsreflekterende, oppdragende og dannende funksjon i sammenheng med dette.

Vi registrerte at også statssekretær Halvard Ingebrigtsen la stor vekt på museenes rolle som samfunnsaktører under Det nordiske museumsrådet i Malmø 1. april. Vi ser positivt på denne vektlegginga, og vil nevne følgende målsetninger:

- Museene skal være en **møteplass** hvor publikum bl.a. blir inspirert til samfunnsengasjement og deltakelse.
- Museene skal være **reflekterte og utfordrende**, stille spørsmål snarere enn å gi svar.
- Meldinga må klart og tydelig slå fast "**armlengdesavstand-prinsippet**" slik det blant annet blir formulert i *Kulturmeldinga*.⁷ *Armlengdes avstand prinsippet* er svært viktig i forhold til museenes rolle som uavhengige samfunnsinstitusjoner, uansett hvorledes den formelle eller uformelle tilknytninga er til ulike forvaltningsnivå og politisk organ i kommune, fylke og stat.
- I hvilken grad kan museer bidra til å løfte fram og gi stemme til tidligere **marginaliserte grupper, regioner, ideer** o.s.v.? Museene har en viktig funksjon i forhold til det flerkulturelle samfunnet, og dette er også en viktig side av museenes oppdrag. Dette blir bl.a. behandlet i *Kulturmeldinga*.⁸ Vi tror at prosjektet som Kulturhistorisk museum, UiO nettopp har startet opp med, i samarbeid med Museumsforbundet: "*Om – av – for mangfoldige museumsbrukere*" vil kunne bety et løft i forhold til å utvikle museene i et mangfoldsperspektiv. Dette prosjektet har for øvrig fått økonomisk støtte fra ABM-utvikling.

Organisasjonsutvikling og profesjonalisering

Etter reformen er det mange konsoliderte enheter som har behov for å arbeide videre med utvikling av organisasjonen, slik at konsolideringen ikke bare blir **i navnet**, men også **i gavnet**. Dersom effekten av reformen skal bli et faglig styrket museumsvesen er det nødvendig å drive et planmessig arbeid hvor **organisasjonsutvikling, rolleforståelse** og **strategiarbeid** står sentralt. Det er behov for utvikling på ledelsesnivå så vel som endring i organisasjonsstrukturer og oppgavefordeling.

Vi vil også minne om at profesjonalisering av museene koster penger, og at ei vellykket oppfølging av Museumsreforma forutsetter ytterligere økonomisk oppfølging.

Samlingsforvaltning og program for digitalisering av museene

Soria-Moria erklæringa slår fast at det skal utarbeides en nasjonal plan for samlingsforvaltning, og også *Kulturkomiteen* på Stortinget har vært opptatt av utfordringene gjennom flere år⁹. Museumsmeldinga og Statsbudsjettet for 2010 er aller siste sjanse til å følge opp Regjeringserklæringa.

ABM-utviklings landsomfattende tilstandsundersøkelse og Riksrevisjonens gjennomgang av statlige museer, viser med tydelighet behovet for å styrke arbeidet med samlingsforvaltning i norske museer.

Samlingsforvaltning og program for digitalisering av museene er begge viktige sider ved museenes samfunnsoppdrag, og det dreier seg om å bevare og formidle samlingene for framtidige generasjoner.

Behovet for **en nasjonal plan for bevaring og utvikling av museenes samlinger** er stort. Det er behov for å bedre de fysiske betingelsene gjennom tilgang til bedre magasiner. Det foreligger mange planer lokalt/regionalt om fellesmagasiner, og museene er opptatt av fellesløsninger. Dette arbeidet bør koordineres nasjonalt, og det er samtidig viktig å møte de lokale forventningene gjennom dagens finansieringsordninger. Like viktig er å legge en plan for dokumentasjon og formidling av samlingene, inkludert gjenstander og materiale som ikke er i utstilling. Ikke minst gjelder dette museenes 5500 verneverdige bygninger og over 1000 båter. Vi vil her nøye oss med å henvise til ”*Skisse til en nasjonal plan for samlingsforvaltning – Revitaplan*”, som Museumsforbundet tidligere har overlevert til KKD.¹⁰

Det er naturlig å se samlingsforvaltning i sammenheng med et eget program for digitaliseringa av museene. Digitalisering øker tilgjengeligheten til museums-samlingene, og utgjør således ei demokratisering av kultur- og naturarven, men er også avgjørende i forhold til samlingsforvaltning og forskning.

Via internettportalen **DigitaltMuseum.no**,¹¹ som blir servet av Kulturlt, er det i dag mulig å søke i samlingene til over 10 museer. Dette er et viktig steg i forhold til å tilgjengeliggjøre museumssamlingene, men dette er ikke nok. Vi må videre! Jeg søkte fredag på stikkordet **mangletre**. Jeg fikk **1762 treff**, hvorav **1620** er avbildet. Dette er veldig bra! Men jeg fant ingenting om hva de faktisk brukte disse mangletrærne til. Neste oppgave må være å sette dette i en større sammenheng og jeg vet at Kulturlt jobber med dette.

Vi mener at det videre utviklingsarbeidet for digitalisering av museenes samlinger ses samlet på tvers av sektorgrenser og departementstilhørighet, og vil i den sammenheng peke til Rapport om Nasjonalt digitalt universitetsmuseum (NDU) som nylig blei overlevert til Kunnskapsdepartementet.¹²

Vi henviser ellers til *Program for digitalisering av museer*”, som tidligere er oversendt KKD.¹³

Forskning og forskningsformidling

Museumsforskning må i mye større grad tas med i nasjonens forskningsbetraktninger, og det var skuffende at museumsforskning har fått liten eller ingen plass i den nylig framlagte Forskningsmeldinga.

For å styrke museene faglig, er det nødvendig å øke oppmerksomheten rundt forskning og kunnskapsproduksjon i sektoren. Museenes samlinger og anlegg er enestående kilder til kunnskap, og utgjør på mange måter kjernen i museenes virksomhet. Det er nær sammenheng mellom samlingsforvaltning og dokumentasjon av samlingene og muligheten for forskning. Ved å gi bedre tilgang til museenes

samlinger legger man samtidig til rette for mer kunnskapsproduksjon i museene. Vi kan slå fast at museene representerer små forskningsmiljøer, og vi tror derfor at det kan være fornuftig å samarbeide med andre forskningsinstitusjoner som universiteter og høyskoler. Jfr. også oppslag i dagens Aftenpost. Vi skulle anta at museene med over 10 millioner besøkende også burde være interessant som formidlingsarena til å formidle andre miljøers forskningsarbeider.

Det er også naturlig å se museumsforskning i sammenheng med arbeidet som pågår i forbindelse med Kunnskapsdepartementets oppfølging av "Tingenes tale". Vi vil minne om at en enstemmig stortingskomité uttalte "...at FoU-satsingen rettet inn mot universitetsmuseene og Arkeologisk museum med fordel kan sees i sammenheng med behovet for å styrke FoU-aktiviteter ved museer tilknyttet andre departementer."

Vi ser det derfor som svært viktig at KKD følger opp dette arbeidet overfor Kunnskapsdepartementet og Forskningsrådet. Det er ikke nok å henvise til det annet departement i div. dokumenter og innstillinger. Vi vil ellers henvise til tiltaksplanen for forskning som Museumsforbundet overrakk i møte med statssekretær Halvard Ingebrigtsen i fjor.¹⁴

Museumsnettverkene

Meldinga bør gi føringer om hva en forventer av de ulike museumsnettverkene. Disse kan med fordel sees i sammenheng med overordnede/nasjonale planer for dokumentasjon av ulike fagområder og temaer. Museer som samarbeider i et nettverk bør kunne utarbeide **landsomfattende innsamlings- og dokumentasjonsplaner** for sine respektive fagområder, noe som kan sees i sammenheng med en nasjonal plan for samlingsforvaltning. Vi mener også at det bør oppmuntres til at museumsnettverkene danner strukturer for mer **prosjektorganisert forskningssamarbeid** mellom museene. For-pliktende samarbeidsprosjekter kan virke inspirerende og skolerende. Vi tror at det kan være hensiktsmessig med tilgjengelige prosjektmidler som stimulerer til dette arbeidet.

Endrede rammevilkår

Endrede rammevilkår har de siste årene ført til press på mange museers økonomi. Som eksempel kan nevnes at tjenestepensjonen. Glomdals-museet rapporterer eksempelvis at pensjonskostnadenes andel av regulativlønnen i 2006 var 11 % og forventer at den i 2009 vil bli 25 %. Dette er langt mer enn kompensasjonen vi har fått i Statsbudsjettet, og blitt ekstratilskudd har ofte blitt brukt til å dekke opp for økt lønns- og prisvekst. Vi registrerer at andre sektorer har fått dekket merkostnadene knyttet til dette.

Museumsmoms

Museumsforbundet har som kjent arbeidet i flere år i forhold til momsproblematikken for museene. Her følger utvalgte problemstillinger:

- Museer som drives som statlig, fylkeskommunal eller kommunal virksomhet har fradrag for inngående moms, mens museer er organisert som selvstendige stiftelser – i tråd med statlige signaler – ikke får dette fradraget.

Vi har flere eksempler på at nye sammenslåtte enheter har valgt selskapsformen interkommunalt selskap (IKS), bl.a. begrunnet med dagens momslovgivning. Forslaget fra Kulturmomsutvalget vil bety mer ensartet og forutsigbar behandling.

- Museene har ansvar for ca. 5500 verneverdige bygninger og over 1000 båter. Med dagens lovgivning koster kjøp av eksterne vedlikeholdstjenester museene ca. 20% mer enn tilfellet er for næringsdrivende, i og med at museene i dag ikke kan trekke fra inngående moms. Med forslaget til Kulturmomsutvalget vil museenes vedlikeholdsbudsjett styrkes gjennom at de får fradrag for inngående moms, på lik linje med andre næringer. Vi er kjent med at Finansdepartementet jobber med spørsmål om momsordning for museer, og ber om at dette blir behandlet i museumsmeldinga.

Vi henviser ellers til Museumsforbundets høringsuttalelse til Kulturmomsutvalgets innstilling.¹⁵

Tre prioriterte satsningområder

Museumsforbudnet vil foreslå tre prioriterte satsningområder framover:

1. *Styrke museenes rammevilkår*, slik at det kan sikre og styrke det økonomiske fundamentet for videreutvikling av museene. Vi vil her kort nevne kompensasjon for lønns- og prisøkning, tjenestepensjon og momsordning for museene.
2. En nasjonal plan for samlingsforvaltning knyttet sammen med et program for digitalisering av museumssamlingene.
3. Oppfølging av museenes byggeplaner. Vi er kjent med at ca. 50 museer har meldt inn byggeplaner til KKD.

Fellesforum for kulturorganisasjoner

- Helt til slutt vil jeg si noe om kulturløft 2.0, og da tar jeg på hatten som AU-medlem av Fellesforum for kulturorganisasjoner. Vi er å i ferd med å blåse liv i forumet etter at aktiviteten har ligget noe nede de par årene.
- Det er imponerende at regjeringa har økt KKD's budsjetter med ca. 2 mia. kr!
- Det er nå behov for å følge opp kulturløftet også lokalt. Vi ser at enkelte kultursektorer som blir finansiert over kommunale budsjetter, som for eksempel kulturskoler og bibliotek, har blitt hengende etter. For egen del opplever vi at enkelte kommuner nå har begynt å kutte i sine tilskudd til museene. Når Bø kommune – som blei kåret til årets kulturkommune for noen år siden – kutter i sine tilskudd til museum – er det grunn til å rope et lite varsko. Jeg har snakket en del om den faglige videreføringa av museumsreformen, og det kommer til å koste penger, men jeg vil slå fast at det også nå er behov for **et lokalt kulturløft!**

Takk for oppmerksomheten!

¹ <http://www.museumsforbundet.no/pdf/Omdømmeundersøkelsen.pdf>

² Videre reformarbeid

Budsjettåret 2009 er det siste året for museumsreformen som strukturreform. Det ses imidlertid positivt på om flere enheter i det nasjonale museumsnettverket finner sammen i fruktbare konsolideringer også etter 2009. Reformen har ført til mye fokus på organisasjonsutvikling, ledelse, økonomi og jus, og det vil fortsatt være behov for å legge vekt på disse feltene i kjølvannet av reformen. Kultur- og kirke departementet forventer samtidig, etter en reform med etablering av sterkere fagmiljøer, en vitalisert diskusjon om museenes innhold og relasjon til publikum. Hovedfokus etter 2009 vil derfor være en generell profesjonalisering og faglig kvalitetsheving av museene, med sikte på at de skal framstå som aktive og aktuelle samfunnsinstitusjoner. Det vil særlig legges vekt på integrering av samlingsarbeid og formidling, variert utstillingsvirksomhet, initiativer til forskning og utvikling av prosjekter. Det legges til grunn at museene deltar i utviklingstiltak i regi av ABM-utvikling, og at de er aktive deltakere i nasjonale museumsnettverk.

³ <http://www.museumsforbundet.no/pdf/HalvardIngebrigtson-08B1.pdf>

⁴ http://www.museumsforbundet.no/pdf/DKS_horingssvar_08.pdf

⁵ *Evalueringsnotat angående spørreundersøkelse om museumsreformen*

(<http://www.museumsforbundet.no/pdf/Kartlegging-07.pdf>)

⁶ Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ser meget positivt på det arbeidet mange museer gjør i forbindelse med videreføringa av museumsreformen. Flertallet har merket seg at også i år har det vært en økning av budsjettet for museum- og kulturvernformål. Dette

---

er viktig i en sektor, som har gjennomgått store forandringer de siste årene. Flertallet vil peke på behovet for å styrke arbeidet med kvalitetsdelen av reformen, herunder behovet for organisasjonsutvikling i etterkant av museumsreformen.

⁷ *Kulturmeldinga, side 180:*

"Det generelle utgangspunktet er at organiseringa skal vera tydeleg, godt planlagd og gje kontinuitet. Ein legg til grunn at musea vert organiserte som sjølvstendige institusjonar, med ei organisasjonsform som er lovregulert, og der fullmakt og ansvar ligg på same nivå og er på same hender. Musea bør difor ha eit styre, mellom anna for å sikra ei armlengds avstand mellom museet og forvaltninga. Musea skal vera aktørar i samfunnsdebatten og må ha handlingsrom til å stilla kritiske spørsmål, også til offentlege styresmakter."

⁸ På det fleirkulturelle området vil det enno vera mykje å gripa fatt i. I tillegg til det samiske urfolket har vi fem nasjonale minoritetar og mange nyare innvandrargrupper. For alle desse er det ei sentral oppgåve å dokumentera historia deira, deira møte med storsamfunnet og med kvarandre. Musea kan som institusjonstype i høg grad gjera sitt til at dei ulike gruppene får betre kjennskap til eigen kultur, og til at andre grupper, mellom anna etniske nordmenn, får utvikla ny kunnskap ikkje minst som eit korrektiv til stereotype oppfatningar og fordommar.

⁹ Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det er også viktig å styrke arbeidet med samlingsforvaltning, slik det er omtalt i Soria Moria-erklæringen: "starte arbeidet med en plan for sikring og bevaring av museumssamlingene".

¹⁰ <http://www.museumsforbundet.no/pdf/Revita-plan-skisse.pdf>

¹¹ <http://www.digitalmuseum.no/ownerInfo.do>

¹² http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rapporter_planer/rapporter/2009/rapport-om-nasjonalt-digitalt-universite.html?id=564234

¹³ http://www.museumsforbundet.no/pdf/KKD-Digitaliseringsseminar-08%20_5_.pdf

¹⁴ http://www.museumsforbundet.no/pdf/forskning_tiltaksplan2008.pdf

¹⁵ <http://www.museumsforbundet.no/pdf/Kulturmons-horing-08.pdf>